

ГАЛЬЧИНСЬКА Ю. М.

к. е. н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

АНАЛІЗ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ СВІТОВОГО РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

У статті досліджено тенденції та зміни світового ринку олійних культур, проаналізовано його сучасний стан, найбільших виробників, представлена структура експорту та імпорту у розрізі країн. Також розглянуто продукти переробки насіння та плодів олійних культур, такі як олія, шрот та макуха. Висвітлено структуру виробництва та найбільших головних виробників білкових кормів.

Ключові слова: світовий ринок, експорт, імпорт, виробники, споживання, олійні культури, продукти переробки.

ГАЛЬЧИНСКАЯ Ю. Н.

к. э. н., доцент

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

**АНАЛИЗ ПРОДУКТОВ ПЕРЕРАБОТКИ МИРОВОГО РЫНКА
МАСЛЯНЫХ КУЛЬТУР**

В статье исследованы тенденции и изменения мирового рынка масляных культур, проанализированы его современное состояние, крупнейшие производители, представлена структура экспорта и импорта в разрезе стран. Также рассмотрены продукты переработки семян и плодов масляных культур, такие как масло, шрот и жмых. Представлена структура производства крупнейших производителей белковых кормов.

Ключевые слова: мировой рынок, экспорт, импорт, производители, потребление, масляные культуры, продукты переработки.

GALCHYNSKA J. N.

candidate of economical sciences, associate professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ANALYSIS OF PROCESSING PRODUCTS OF THE WORLD MARKET OF OIL CROPS

The author investigated in the article the trends and changes in the world market of oil crops and analyzed its current state, the largest manufacturers, presented composition of the exports and imports by countries. Also the author determined processing products of fruit and seed of oil crops, such as oil, meal. The author also highlighted the production structure and major manufacturers of feed protein. The increase of the yield of major oil crops and favourable conditions due to the stable growth of demand for vegetable oils affect on a significant development of the market of oil crops.

Keywords: global market, import, export, manufacturers, consumption, oil crops, processing products.

Galchynskaya@gmail.com

Постановка проблеми. Світовий ринок олійних культур завжди був та залишається одним із найперспективніших і стабільних у своєму розвитку серед основних агропродовольчих ринків. Останніми роками цьому сприяє перманентне зростання світового населення та обмеженість енергоресурсів, що ставить нові виклики перед сільським господарством щодо забезпечення продуктами харчування, кормовою базою та відновлювальними джерелами енергії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та функціонування світового ринку олійних культур присвячені роботи відомих вчених та практиків: Н.Є. Голомши, Т.В. Куць, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака та ін. Проте процес дослідження світового ринку олійних культур вимагає постійного розвитку та вдосконалення.

Мета дослідження – проаналізувати основні процеси функціонування світового ринку олійних культур.

Виклад основного матеріалу. Головними продуктами переробки насіння та плодів

олійних культур є олія, шріт та макуха. В 2011/12 МР загальне виробництво рослинної олії всіх видів сягнуло 153,53 млн тонн. Незважаючи на зниження пропозиції олійних культур у 2011/12 МР переробка зросла до 153,53 млн тонн. Структура виробництва олії у світі наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура виробництва олії у світі, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Пальмова олія	45,87	47,95	50,27	32,7	109,6
Соєва олія	38,88	41,25	42,06	27,4	108,2
Ріпакова олія	22,43	23,57	23,89	15,6	106,5
Соняшникова олія	12,11	12,21	14,30	9,3	118,1
Олія пальмових плодів	5,50	5,56	5,84	3,8	106,2
Бавовняна олія	4,60	4,96	5,26	3,4	114,3
Арахісова олія	4,74	5,10	5,24	3,4	110,5
Кокосова олія	3,63	3,83	3,56	2,3	98,1
Оливкова олія	3,05	3,04	3,10	2,0	101,6
Всього	140,81	147,48	153,53	100,0	109,0

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Vegetable Oils) [3]

Пальмові плоди за обсягом виробництва становлять лише 3 % ринку олійних культур. Але завдяки високому виходу олії, яку одержують, окрім насіння пальм, з м'ясистої частини плодів олійної пальми, пальмова олія (олія пальмових плодів) домінує на ринку рослинної олії, починаючи з 2005/06 сезону. Сьогодні це ринок, який розвивається найстрімкіше. За 2011/12 МР виробництво пальмової олії зросло до 50,27 млн тонн, що склало 32,7 % від загального об'єму виробництва рослинної олії. Темп приросту виробництва згаданого продукту сягнув 106,2 %, а частка на ринку зросла на 0,6 пункту за аналізований період.

Кокосова олія, яку отримують з копри, становить близько 3,56 % у 2011/2012 МР загального виробництва олії у світі, що менше, ніж було у 2009 р. Традиційні для нашої країни олійні культури знаходяться у зазначеній структурі на перших місцях. Так, у 2011/12 МР було отримано 27,4 % олії з сої, 15,6 % – з насіння ріпаку та 9,3 % – з соняшнику. Головними виробниками рослинної олії виступають Індонезія – 19,1 %, Китай – 13,5, Малайзія – 13,4, країни ЄС – 10,7, США – 6,5, Аргентина – 5,4 та Бразилія – 5,1% (табл. 2). Такі країни, як Індонезія та Малайзія, пропонують пальмову олію. Найбільше зростання виробництва відбулося в Індонезії (на 114,3 %) та в Китаю (на 115,5 %) [3].

Таблиця 2

Структура виробництва олії у світі, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Індонезія	25,59	27,27	29,25	19,1	114,3
Китай	17,88	19,02	20,65	13,5	115,5
Малайзія	19,94	20,38	20,56	13,4	103,1
ЄС-27	16,71	16,42	16,46	10,7	98,5
США	10,07	9,78	10,02	6,5	99,5
Аргентина	7,69	8,79	8,35	5,4	108,6
Бразилія	7,14	7,71	7,84	5,1	109,8
Інші	35,79	38,1	40,41	26,3	112,9
Всього	140,81	147,48	153,53	100,0	109,0

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Vegetable Oils) [3]

Об'єм виробництва основних білкових кормів у світі, до яких включені шрїт та макуха, у 2011/12 МР становив 264,6 млн тонн (табл. 3). В структурі білкових кормів 67,3 % (178 млн тонн) припадає на соєвий шрїт, 13,5 % (35,8 млн тонн) – на ріпаковий, 6 % (15,75 млн тонн) – на бавовняний та 5,7% (15,1 млн тонн) – соняшниковий шрїт. Суттєве збільшення об'ємів виробництва протягом років відбулося на ринку соєвого шроту – на 21,5%, ріпаковому – 34,8 %, соняшниковому – 31,5 та пальмовому – 34,3 % до 6,97 млн тонн. Відзначено скорочення випуску рибного борошна на 5,2 % – до 4,7 млн тонн.

Таблиця 3

Структура виробництва основних білкових кормів, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Соєвий шрїт	165,18	174,54	178,01	67,3	107,8
Ріпаковий шрїт	33,55	35,13	35,79	13,5	106,7
Бавовняний шрїт	13,81	14,84	15,75	6,0	114,0
Соняшниковий шрїт	12,96	13,04	15,11	5,7	116,6
Пальмовий шрїт	6,53	6,63	6,97	2,6	106,7
Арахісовий шрїт	5,79	6,22	6,41	2,4	110,7
Рибне борошно	4,32	4,55	4,70	1,8	108,8
Копровий шрїт	1,92	2,02	1,86	0,7	96,9
Всього	244,05	256,97	264,60	100,0	101,0

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Protein Meals) [3]

Основні виробники білкових кормів представлені Китаєм, який в 2011/12 МР виробив 65,64 млн тонн кормів, що на 117,9 % більше, ніж у 2009/10 МР, з його питомою вагою на ринку 24,8 % (табл. 4).

Таблиця 4

Головні виробники білкових кормів, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Китай	55,67	60,43	65,64	24,8	117,9
США	40,07	38,06	39,43	14,9	98,4
Аргентина	27,98	31,07	29,78	11,3	106,4
Бразилія	27,22	29,32	29,80	11,3	109,5
ЄС-27	26,91	26,50	25,93	9,8	100,1
Інші	66,21	71,59	74,02	28,0	111,8
Всього	244,05	255,97	264,60	100,0	108,4

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Protein Meals) [3]

США в 2011/12 МР пропонували на 4,9% менше, або 39,43 млн тонн, білкових кормів, що в структурі виробників сягнуло 14,9%. Аргентина за аналізований період підвищила виробництво кормів на 106,4 % до 29,8 млн тонн. Порівняно з 2010 р. випуск, навпаки, знизився на 4,2%. Питома вага країни склала 11,3%. Саме таку частку та об'єм виробництва на ринку має і Бразилія, яка за 2009–2012 рр. збільшила їх до 7,84 млн тонн. На частку країн ЄС припадає 9,8 % виробництва білкових кормів за 2011/12 сезон.

Розглянемо імпорт продуктів переробки олійних культур. Світовий імпорт олії, починаючи з 2005 р., зріс на 34,6 % і сягнув 60,04 млн тонн у 2011/12 МР. Пальмова олія в структурі імпорту становить 63,3%, або 37,9 млн тонн, соєва – 12,8, соняшникова – 8,9, ріпакова олія – 6,4 %. На інші види олії припадає 8,6 %.

Рослинні олії протягом 2011/12 МР імпортували в такі країни, як Китай – 14,9 %

імпорту, або 8,93 млн тонн, Індію – 15,7%, ЄС – 14,8, США – 6,6, Пакистан – 3,7, Малайзію – 4,3, Єгипет – 3,5 та Бангладеш – 2,3 % (табл. 5).

Таблиця 5

Імпорт головних видів олії за країнами, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Індія	9,07	8,58	9,41	15,7	103,7
Китай	9,00	8,39	8,93	14,9	99,2
ЄС-27	8,92	8,15	8,91	14,8	99,8
США	3,34	3,61	3,39	6,6	101,5
Пакистан	2,21	2,16	2,20	3,7	99,5
Малайзія	1,98	2,44	2,56	4,3	129,3
Єгипет	1,90	2,24	2,1	3,5	110,5
Бангладеш	1,31	1,38	1,41	2,3	107,6
Іран	0,97	1,43	1,04	1,7	107,2
Інші	17,34	18,67	19,49	32,5	112,4
Всього	56,04	57,05	60,04	100,0	107,1

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Vegetable Oils) [3]

Світовий імпорт білкових кормів за результатом 2011/12 МР складається з 79,14 млн тонн, що на 109,7 % більше, ніж імпортували за 2009/10 сезон. Структура імпорту білкового корму складається з 74,3 %, або 58,83 млн тонн соєвого шроту, 7,4 % соняшникового та по 6,8 % з пальмового та ріпакового шротів. На рибне борошно припадає 3,3 %, або 2,61 млн тонн загального імпорту білкових кормів у 2011/12 МР. Головними серед тих, що імпортують білкові корми, є країни ЄС, на які припадає 27,3 млн тонн, або 35,9 % світових постачань (табл. 6).

Таблиця 6

Основні країни-імпортери білкових кормів, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
ЄС-27	25,29	26,85	27,30	35,9	107,9
Індонезія	2,66	3,31	3,33	4,4	125,2
Південна Корея	3,32	3,08	3,21	4,2	96,6
Таїланд	2,93	2,75	3,10	4,1	105,8
В'єтнам	3,19	2,79	2,66	3,5	83,4
Японія	2,51	2,49	2,55	3,4	101,6
Інші	28,8	32,36	33,82	44,5	117,4
Всього	68,70	73,63	75,97	100,0	110,6

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Protein Meals) [3]

Далі йде Індонезія, питома вага якої на ринку становить 4,4 %, Південна Корея – 4,2, Таїланд – 4,1, В'єтнам – 3,5 та Японія – 3,4%. На інші країни припадає 33,82 млн тонн, або 44,5% світового імпорту за 2011/12 МР. Суттєве зростання імпортних постачань за останні п'ять років відбулося в Таїланді – на 17,4%, Японії – на 17,5 та в Індонезії – на 38,2 %.

Загальна пропозиція олії рослинного походження в 2011/12 МР дорівнює 227,18 млн тонн. Складські початкові залишки олії у 2011/12 МР у світі склали 13,61 млн тонн, що становить 6 %. Загальна пропозиція білкових кормів за 1997–2011 рр. зросла на 71,7% до 352,91 млн тонн. Порівняно з минулим 2010/11 сезоном це на 4,2 % більше. Складські запаси на початок року від розміру пропозиції сягнули 2,9%, або 10,1 млн тонн.

Розглянемо споживання продуктів переробки олійних культур. У світі протягом 2011/12 МР було спожито 150,73 млн тонн рослинної олії головних видів, що на 31,2 % більше, ніж використовували в 2005/06 МР (табл. 7).

Відповідно до структури споживання, основними оліями були пальмова, якої спожито 49,5 млн тонн, або 32,8 % від загального об'єму. Соевої олії було використано 41,9 млн тонн, що дорівнює 27,8% світового споживання рослинних олій за 2011/12 МР.

Таблиця 7

Споживання головних видів рослинницької олії у світі, млн тонн

Культура	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Пальмова олія	44,91	47,14	49,49	32,8	110,2
Соева олія	38,20	40,78	41,89	27,8	109,7
Ріпакова олія	22,51	23,46	23,58	15,6	104,8
Соняшникова олія	11,52	11,40	13,00	8,6	112,8
Олія пальмових плодів	5,06	5,26	5,63	3,7	111,3
Арахісова олія	4,88	5,11	5,27	3,5	107,9
Бавовняна олія	4,60	4,76	5,14	3,4	111,7
Кокосова олія	4,60	4,76	5,14	3,4	111,7
Оливкова олія	2,95	3,00	3,03	2,0	102,7
Всього	138,58	144,70	150,73	100,0	108,8

Джерело: розраховано автором на основі інформації Міністерства аграрної політики США (Major Vegetable Oils) [3]

Ріпакової олії за 2011/12 МР було спожито на 39 % більше – 23,58 млн тонн, або 5,6 % від загального використання олій. Соняшникова олії у структурі споживання складає тільки 8,6%.

Країнами-споживачами рослинних олій, загальна питома вага яких становить 81,2 %, виступають Китай, ЄС, Індія, США, Індонезія, Бразилія, Малайзія, Пакистан, Росія, Аргентина, Японія, Мексика, Єгипет та Нігерія. В усіх цих країнах відзначено збільшення використання олій. Так, наприклад, в Аргентині відбулося стрімке зростання вживання рослинної олії в 4,4 разу з незначних об'ємів (800 тис. тонн до 3,5 млн тонн). Винятком є Японія, де споживання за 2011/12 МР знизилося на 0,5 % до 2,18 млн тонн.

Внутрішнє споживання рослинних олій за 2011/12 МР було розподілене між використанням на продовольство та подальшу переробку в інші продукти (в тому числі на біопаливо) у співвідношенні 114,37 та 36,36 млн тонн, або 75,9 та 24,1 %. Для порівняння, в 1997/98МР згадане співвідношення було 89,9 і 10,1 %, що свідчить про зростання використання олії для виробництва біопалива. В кількісному вимірі це в 4,9 разу більше проти 1,7 разу зростання на харчові цілі.

Другий продукт переробки насіння олійних культур – білкові корми, спожиті в обсягах 261 млн тонн. З указаної кількості 67,4 % припадає на соєвий шрїт, 13,7 % – ріпаковий, 6 % – бавовняний та 5,4 % – соняшковий. Найбільший ріст використання відзначено для ріпакового шроту. Споживання згаданого продукту розподілено між Китаєм – 25,7 %, країнами ЄС – 20 %, США – 13 %, Бразилією – 5,9 %, Індією – 4,6 % та Японією з Мексикою – по 2 % на кожну країну. На інші країни припадає 26,5 % споживання білкових кормів. Ріст використання кормів за аналізований період встановлено в Китаї на 52,4 % до 66,9 млн тонн та Індії – на 32,8 % до 12,1 млн тонн. Скорочення в межах 3–5 % відбулося в США, Японії та Мексиці. Але порівняно з минулим 2010/11 сезоном цей показник у країнах зріс. Внутрішнє споживання шротів в 2011/12 МР розподілене між використанням на продовольчі цілі в межах 0,76 млн тонн, або лише 0,3 %, та на корм в обсягах 263,34 млн тонн, або 99,7 %.

Розглянувши експорт можна сказати, що протягом 2011/12 МР у світі було експортовано 62,95 млн тонн рослинної олії та 79,14 млн тонн білкових кормів, отриманих при переробці олійних культур. Постачання на світовому ринку олії за 2009–2011 рр. зросло на 15,5 %, а шроту – на 11,1 %. Структура експорту за видами олії складається із 61,7%

пальмової, 13,1% соєвої, 9,9 % соняшникової, 6 % ріпакової та 9,3 % інших видів олій. Суттєве збільшення продажу відбулося саме ріпакової олії (в 2,3 разу до 13,77 млн тонн).

Світовий експорт олії представлений головними світовими експортерами, такими як Індонезія, що поставила на ринок 20,16 млн тонн, або 32 % всієї олії протягом 2011/12 МР, Малайзія – 28,6 %, Аргентина – 7,8 %, Україна – 4,9 % (3,06 млн тонн), Канада – 4,1 % та Бразилія – 2,9 %. На інші країни припадає 19,7 % експорту [2, с. 222].

Експортні операції з білковим кормом протягом 2009–2011 рр. зросли до 79,14 млн тонн. На соєвий шрїт припадало 58,83 млн тонн, або 74,3 % від загального обсягу експорту білкових кормів. Другим основним видом корму є соняшниковий шрїт, який експортувався в межах 5,86 млн тонн, що дорівнює 7,4 % світового експорту. Питома вага ріпакового та пальмового шротів однакова і сягає 6,8 % відповідно. Між основними країнами згаданий експорт корму розподіляється: з Аргентини – 35 %, Бразилії – 18,5, США – 11,2, Індії – 6,8, Канади – 4,3 та України – 4,2%. На інші країни припадає 20 % експорту даного товару. Загальний попит на олію в 2011/12 МР становив 213,68 млн тонн, що в 2,1 разу більше, ніж було в 1997 р. та на 4,4 % більше показника минулого року. Попит на шрїт у світі за 2011/12 сезон склав 343,79 млн тонн, що на 73,8 % більше 1997 р. та на 4,6 % більше, ніж було у 2010/11 сезоні. На світовому ринку як олії, так і білкового корму залишки продукції на кінець 2011/12 сезону скоротилися до 99,2 та 90 % від рівня минулого року. Залишки олії склали 13,5 млн тонн, шроту – 10,5 млн тонн.

Висновки. Отже, за останні роки світове виробництво семи основних олійних культур – соєві боби, ріпак, соняшник, пальма, хлопок, копра та арахіс – виросло на 11% до 495 млн тонн. На значний розвиток ринку насіння олійних культур впливає підвищення врожайності головних олійних культур та сприятливі умови за рахунок стабільного зростання попиту на рослинні олії. Одночасно зросли обсяги виробництва олії разом зі збільшенням обсягів використання згаданого продукту в харчовій, тваринницькій та інших галузях, а також обсяги переробки олійних культур (особливо ріпаку) на біопаливо.

Список використаних джерел

1. Капшук С.П. Стан та перспективи українського олієпрому / С.П. Капшук // Агроперспектива. – 2014. – № 3. – С. 28–33.
 2. Шпичак О.М. Аналіз і прогноз кон'юнктури світових ринків продукції рослинництва / О.М. Шпичак, Ю.О. Лупенко, М.В. Присяжнюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 516 с.
 3. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fas.usda.gov>
 4. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua>.
 5. Кон'юнктура світових товарних ринків : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rynki.at.ua/index/0-5>
-